KAI MIESTO AKMENYS PRABYLA

2018 m. gruodžio 21 d. Nr. 26

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Laukia reikšmingų progų gausūs metai

Ateinantys metai bus glaudžiai susiję su žymiu mūsų kraštiečiu. Seimas nutarė paskelbti 2019-uosius Lietuvos Tarybos pirmininko, pirmojo valstybės Prezidento Antano Smetonos metais. Iš viso LR Seimas yra priėmęs šešis nutarimus dėl kitų metų.

Atsižvelgta į tai, kad 2019 m. sukanka 100 metų, kai buvo priimta nauja Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatinių Dėsnių redakcija. Ja vadovaujantis pirmuoju prezidentu išrinktas A. Smetona. Akcentuojamas jo indėlis atkuriant Lietuvos valstybę ir pirmininkaujant Lietuvos Tarybai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei buvo pasiūlyta dar šiemet iki balandžio 15 d. parengti A. Smetonos metų programą ir koordinuoti jos įgyvendinimą bei 2019 m. valstybės biudžete numatyti tam lėšų.

Kiti metai taip pat sutampa su A. Smetonos 145-uoju gimimo jubiliejumi bei 75-osiomis mirties metinėmis.

2019-ieji paskelbti ir Juozo Tumo-Vaižganto metais, atsižvelgiant į tai, kad bus minimos šio visuomenės veikėjo, kunigo ir rašytojo 150-osios gimimo metinės.

J. Tumas-Vaižgantas yra viena ryškiausių XX a. pirmos pusės asmenybių, tautinio atgimimo ir moderniosios kultūros reiškėjas, lietuvių prozos klasikas, kritikas ir literatūros istorikas. Jo kūrybinis palikimas, teigiama, yra gausiausias tarp to meto rašytojų. Nutarimą paskelbti 2019 m. J. Tumo-Vaižganto metais dar 2016 m. lapkričio 8 d. pasirašė tuometinė Seimo pirmininkė Loreta Graužinienė.

Seimo nutarimu dar minėsime Žemaitijos metus. 2019-aisiais – Žemaitijos vardo paminėjimo pirmąkart rašytiniuose šaltiniuose (Ipatijaus kronikoje, aprašant Haličio–Voluinės didžiųjų kunigaikščių ir Lietuvos taikos sutartį) 800-osios metinės.

Pabrėžiama Žemaitijos lemiama reikšmė Lietuvos ir Baltijos jūros rytų pakrantės XIII–XIV a. valstybių formavimosi istorijoje Vokiečių ordinui vykdant kuršių ir prūsų genčių užkariavimus. Taip pat Seimas pažymi Žemaitijos vaidmenį Europos istorijoje 1236–1422 m. laikotarpiu, 200 metų trukusią kovą su Ordinu ginant savo žemę ir laisvę, indėlį į pergalę Saulės ir Durbės mūšiuose, užtikrinant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės stiprėjimą, apsaugant latvių ir estų žemes nuo prūsų likimo. Akcentuojamas ir 1413 m. Žemaitijos krikštas.

Nukelta į 8 p.

Ukmergės kareivinių istorija

Istoriniai šaltiniai byloja, kad Rusijos kariuomenė Ukmergės mieste stovėjo jau nuo 1795-ųjų.

To meto planuose, rytiniame pakraštyje, upės pakrantėje, pavaizduoti keturi dideli mediniai statiniai – kareivinės. 1817 m. miesto tikrosios būklės plane pažymėti jau penki dideli kareivinių pastatai. Tai buvo mediniai, šiaudais dengti statiniai.

1818 m. sudarytoje aikštės schemoje parinkta vieta miesto sargybai. Šiaurės rytų pusėje pažymėtas mūrinis namas, kurį užima karo ligoninė.

1836–1837 m. plane, atokiame miesto rytiniame pakraštyje, ties kalėjimu, pažymėtos neįgaliųjų komandos kareivinės ir pulko arklidės prie Šventosios upės. Tuo metu pastatydinti ir mediniai namai komandos viršininkui bei kareiviams, mūrinė vieno aukšto sargybinė.

1838 m. miesto tikrosios būklės plane, rytiniame pakraštyje, pažymėtos paplentės kareivinės ir neįgaliųjų komandos kareivinės upės pakrantėje, numatytas naujų kareivinių plotas vakariniame miesto pakraštyje, prie kelio į Deltuvą. Greta jų suprojektuota paradų aikštė, o į vakarus nuo kareivinių – šeši kalvių pastatai.

1855 m. pateikta Ukmergės neįgaliųjų komandos kareivinių statybos sąmata, o po metų jos jau buvo statomos.

1872 m. Ukmergėje statytos naujos kareivinės, skirtos 28 artilerijos brigadai.

1896 m. Kauno gubernijos metraščiuose minima, kad Ukmergėje buvo įsikūrusi ir 184-ojo Kobrino rezervinio pulko štabo būstinė.

Kareivinės Ukmergėje prieškariu.

***

XX a. pradžioje Ukmergės karinis miestelis užfiksuotas jau vokiečių sudarytame plane. Šis planas nėra detalus, pažymėti tik didesni mūriniai objektai. Prie Kauno ir Deltuvos gatvių užfiksuoti 5 kareivinių pastatai.

1924 m. buvo sprendžiami naujų kareivinių statybos klausimai. Parinkta vieta buvusių Rusijos kareivinių teritorijoje, prie Deltuvos gatvės.

1931–1932 m. numatytoje vietoje pastatytos naujos mūrinės Ukmergės kareivinės – didžiausias pagal planą tokios paskirties statinys Lietuvoje. Tačiau 1940 m. Ukmergės kareivinių perdavimo Raudonajai armijai akte kareivinių statybos data nurodyta kaip 1938 m.

Projektą sudarė architektas Rabinavičius, o statybą prižiūrėjo inžinierius J. Kriščiukaitis ir kapitonas Kubilius. Kareivinės pastatytos pagal tuo metu Europoje nustatytus aukščiausius reikalavimus šios paskirties pastatams. Pastatas priskirtinas tarpukario modernizmo krypčiai. Architektūrinis sprendimas, fasadų estetika panaši į to laikotarpio kitų Europos šalių kareivinių architektūrą. Pastato tūris buvo apie 28 000 kub. m, ilgis – 150 m. Fasadų kompozicija simetrinė. Lauko sienos tinkuotos, stogas dengtas čerpėmis.

Nukelta į 8 p.

Gaivina žinias apie partizanus

Nepriklausomai ir laisvai Lietuvos kartai partizanų kova yra reikšmingas atramos taškas, įkvepiantis Tėvynės meilės. Taip teigia Vilniaus universiteto istorijos studentė Rugilė Grendaitė, Lietuvos laisvės kovos įamžintojų sąjūdžio narė, kviečianti ir ukmergiškius prisidėti išsaugant istoriją.

Nukelta į 8 p.

Suvienijo amatai ir bendrystė

Dirbtuvėse darbavosi bendruomenės entuziastės.

Veprių kaimo bendruomenė baigė įgyvendinti projektą „Mus vienija amatai ir bendrystė“ – organizavo keramikos kūrybines dirbtuves, kurioms vadovavo Veprių pagrindinės mokyklos dailės mokytoja Laimutė Žentelienė.

Dirbtuvėse darbavosi 19 bendruomenės entuziasčių. Jų rankose molis virto puošniomis sagutėmis, gėlytėmis, skambiais varpeliais, kalėdiniais simboliais.

Sukūrė ir didesnių darbų: lėkštučių, vazelių, saldainiinių, žvakidžių.

Per užsiėmimus iš viso sukurta per 200 keramikos darbų. Nemažai jų sukūrė ir Veprių pagrindinės mokyklos pradinių klasių mokiniai.

Veprių seniūnijos informaciniame centre ta proga parengta ir atidaryta Lietuvos 100-mečiui skirta keramikos darbų paroda „Mus vienija amatai ir bendrystė“.

Nukelta į 8 p.

Prisiminimai sugulė į knygą

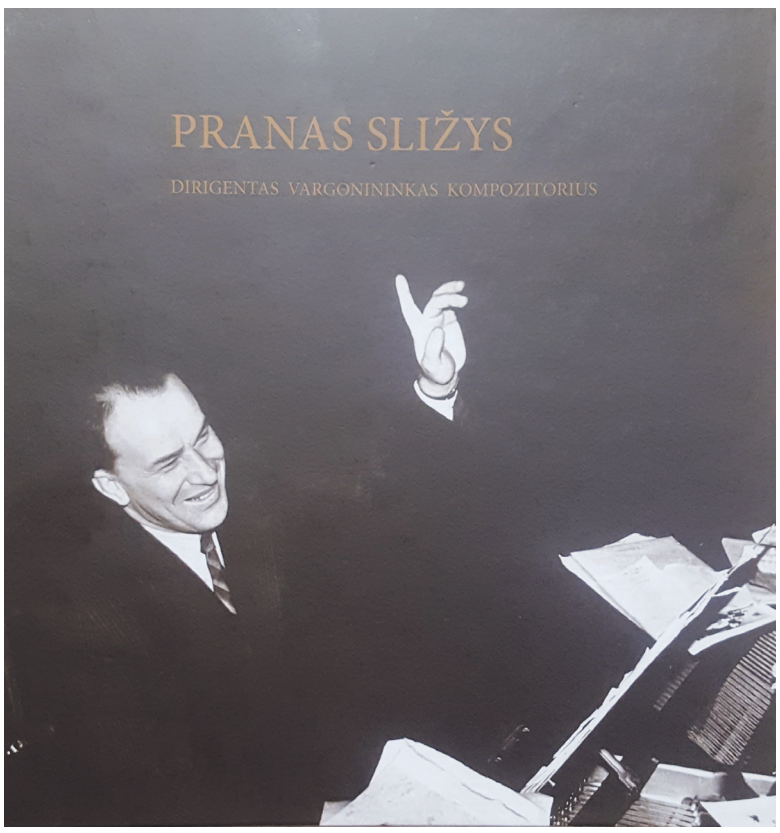

Knygoje pasakojama apie P. Sližio nueitą kelią.

Neseniai išleista knyga apie žinomą kompozitorių, dirigentą, vargonininką, ryškią pėdą įmynusį ir mūsų krašte, Praną Sližį.

Knygoje „Pranas Sližys“ pasakojama apie šio talentingo jautrios sielos žmogaus, kuris buvo ištikimas savo pažiūroms tiek mene, tiek kasdieniniame gyvenime, nueitą kelią.

Tarp atsiminimų liudytojų yra ir ukmergiškių. Viena iš jų – Ukmergės Švč. Trejybės bažnyčios mišraus choro „Magnificat“ vadovė Regina Ališauskaitė. 1993 metais susipažinusi su šiuo iškiliu žmogumi ryšius palaikė iki pat jo žemiškosios kelionės pabaigos.

R. Ališauskaitė pasakojo, kad ši knyga knygynuose nebus parduodama, o tik dovanojama.

Nukelta į 8 p.

Ukmergės kareivinių istorija

Atkelta iš 7 p.

Skirtingai nei dauguma tuo metu Lietuvoje statytų 3–4 aukštų kareivinių, pastatas dviaukštis, su mansarda, tačiau užima daugiau ploto. Nustatyta, kad toks aukštų skaičius geriau, siekiant išlaikyti higieną. Kareivinės buvo skirtos vienam batalionui. Jose įvestas vandentiekis, kanalizacija, įrengtas centrinis šildymas ir ventiliacija.

Tai buvo koridorinio tipo statinys su šviesiais plačiais koridoriais. Pirmajame aukšte tilpo dvi kuopos (pėstininkų ir kulkosvaidininkų), valgykla, puskarininkių valgykla, virtuvė, krautuvė, svečių kambarys, bataliono vado kambariai, kuopos vadų kambariai, kuopos raštinės. Antrajame aukšte buvo patalpos, skirtos dviem pėstininkų kuopoms, ir gimnastikos salė, o mansardoje buvo įrengtos klasės, kruopų sandėliai, dirbtuvės ir puskarininkių kambariai. Pėstininkų kuopai priklausė šeši miegamieji kambariai, o kulkosvaidininkų kuopai – keturi. Miegamieji buvo išdėstyti pastato šonuose, centre buvo erdvi valgykla (antrajame aukšte – gimnastikos salė), kurią nuo miegamųjų skyrė dvi laiptinės.

***

Iki 1935 m. pabaigos Ukmergėje numatyta baigti didelę dalį statybų. Artilerijos grupei reikėjo arklidžių 239 arkliams, jiems skirto pašaro ir avižų sandėlio, patrankų (12 pabūklų) bei gurguolių (40 gurguolių) sandėlių.

Pėstininkų pulkui reikėjo arklidžių 43 arkliams ir 2 pašaro sandėlių. Artilerijos grupei ir pėstininkų pulkui – maisto, sprogstamųjų medžiagų, ginklų sandėlių ir veterinarijos ligoninės 20 arklių. Visi šie darbai turėjo būti užbaigti iki 1935 m. lapkričio 30 d. Tuo laikotarpiu sudarytame Ukmergės miesto plane pažymėta siaurojo geležinkelio, einančio iš Jonavos, atšaka į kareivinių teritoriją, ėjusi palei Deltuvos gatvę ir sukusi į kvartalą, esantį į rytus nuo dabartinės A. Smetonos g. Linijos pabaigoje pažymėtas stambus statinys – kariuomenės sandėlis.

1938 m. Karo butų valdybos matininko A. Babiliaus sudarytame Ukmergės kareivinių situacijos plane užfiksuota, kad 1-asis rajonas prie Deltuvos, Kauno g. ir A. Smetonos alėjos, užima 23 ha 8763 kv. m, jame ir viso buvo 48 pastatai, iš kurių 19 – mūriniai. Dvejos mūrinės funkcionalios architektūros kareivinės buvo statytos pagal to meto moderniausius projektus. Dalis pastatų buvo dar caro laikų statybos, vadinamojo plytų stiliaus. Ūkio statiniai buvo daugiausia mediniai. 2-asis rajonas, buvęs sklype Vytauto g. 49, užėmė 1 ha 1552 kv. m. Jame buvo keletas nedidelių mūrinių pastatų, vyravo mediniai statiniai.

Karo butų valdybos sąmatoje, sudarytoje 1939 m., iki 1941 m. 1-ajam pėstininkų pulkui buvo numatyta pastatyti kalvę ir ginklų dirbtuves, šaudyklą bei karvelyną.

1940 m., perduodant pastatus Raudonajai armijai, konstatuojama, jog didžiosios kareivinės geros būklės, tik trūkę žiemą nenaudoti vandentiekio vamzdžiai.

Gerai įvertinta ir antrųjų, 1938 m. statytų, mūrinių kareivinių būklė. Arklidžių statybos data nurodyta 1936–1938 m. Jos charakterizuojamos kaip vieno tipo, statytos iš medinių rąstų. Stogai dengti medžio skiedromis, grindys praėjimuose cementinės, o stovuose plūktos moliu, lubos pagamintos iš lentų. Patalpose įrengti kabantys mediniai, geležimi apkalti loviai. Minima, kad arklidėse įvesta elektra ir ventiliacija.

Iš viso surašytos penkios arklidės: trejos skirtos 68, po vienerias – 53 ir 36 arkliams. Minima ir medinė 1936 m. statyta šunidė ryšio šunims laikyti. Joje įrengti gardai septyniems šunims išorėje ir viduje, plyta virti šunų ėdalui. Aprašyta ir mūrinė kalvė, statyta 1936 m., du rūsiai daržovėms laikyti, konstatuota, kad dėl netvarkingo drenažo juose vandens lygis siekia iki 15 cm. Sąraše minimi mūriniai garažai 25 ir 4 mašinoms laikyti, pastatas automobilių remontui, du sandėliai. Išvardyti įrenginiai kieme: užvažiuojamos svarstyklės, turinčios 3 000 kg kėlimo galią, du siurbliai, šuliniai.

***

Prieš Antrąjį pasaulinį karą Ukmergės karinio miestelio teritorija plytėjo tarp Kauno, Deltuvos g. ir A. Smetonos alėjoje. Po karo kariniame miestelyje įsikūrė sovietų kariuomenė. Išgriauta daug medinių pastatų. Naujai pastatyta surenkamų pastatų ir daugiabučių gyvenamųjų namų kariškiams.

Rusijos kariuomenei išėjus, dauguma pastatų tapo nereikalingais – buvo nugriautos didžiosios kareivinės, kai kurie kiti pastatai.

Parengta pagal Architektūros ir urbanistikos tyrimo centro medžiagą.

Laukia reikšmingų progų gausūs metai

Atkelta iš 7 p.

Kiti metai paskelbti ir Lietuvos šaulių sąjungos metais, nes sukanka 100 metų nuo šios sąjungos įkūrimo 1919 m. birželio 27 d. Primenamas šaulių indėlis Nepriklausomybės kovose, siekiama pagerbti Lietuvos šaulių sąjungos narių, kovojusių prieš sovietų okupaciją, žuvusių sovietų lageriuose, tremtyje, atminimą.

2019-ieji – Jėzuitų misijos Lietuvoje metai. Kitąmet sukanka 450 metų, kai Vilniaus vyskupo Valerijono Protasevičiaus kvietimu Lietuvoje įsikūrė Jėzaus draugija (jėzuitai). 1570 m. jie įsteigė Vilniaus jėzuitų kolegiją.

1579 m., Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Steponui Batorui išdavus Vilniaus akademijos atidarymo privilegijų raštą, o popiežiui Grigaliui XIII išleidus bulę, jai buvo suteiktas universiteto statusas. Taip buvo padėti pamatai visai institucinio Lietuvos švietimo sistemai.

Minėsime ir Pasaulio lietuvių metus. 2019 m. sukanka 70 metų, kai buvo paskelbta Lietuvių charta, kuria įsteigta Pasaulio lietuvių bendruomenė, apibrėžtos pamatinės lietuvių ir tautinės bendruomenės teisės, vertybės, principai, lietuvių įsipareigojimas darbu, mokslu, turtu, pasiaukojimu kovoti, kad apgintų ir išlaikytų nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Išskirtiniu vadinamas Pasaulio lietuvių bendruomenės indėlis atkuriant nepriklausomą Lietuvos valstybę ir integruojantis į Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją, Jungtines Tautas, Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizaciją (UNESCO), Šiaurės Atlanto Sutarties Organizaciją (NATO), Europos Sąjungą.

Seimas taip pat yra priėmęs du nutarimus ir dėl 2020 metų. Tai bus Lietuvos Steigiamojo Seimo šimtmečio metai bei Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metai.

UŽ inf.

Gaivina žinias apie partizanus

Atkelta iš 7 p.

Studentė pasakojo tyrinėjanti partizanų kovų laikotarpį. „Vis dar yra gyvų to meto liudininkų, todėl reikšminga visą istoriją įamžinti“, – sako ji ir kviečia susisiekti įvykių liudininkus, palikuonis, visus, atsimenančius minėtą laikotarpį, turinčius žinių apie dar gyvus partizanus, ryšininkus, rėmėjus ar žinančius naudingos informacijos.

„Praėjus daugiau nei 70 metų nuo partizanų karo pradžios, vis aktyviau visuomenė savo žvilgsnį kreipia į laisvės kovų laikotarpį. Deja, sovietmečiu partizanų tema buvo tabu, apie ją dėl suprantamų priežasčių kalbėti bijota. Istorikai, norėdami „rekonstruoti“ šį sudėtinga laikotarpį, susiduria su istorinio pasakojimo spragomis“, – teigia R. Grendaitė.

Anot jos, „Lietuvos kaimai, miesteliai ir miestai yra išsaugoję partizanų kovos liudininkų, todėl mokslininkams, kraštotyrininkams šie žmonės labai reikalingi papildant, užpildant istorinio naratyvo trūkstamas vietas“.

Studentės teigimu, nagrinėjant šį laikotarpį svarbu atkreipti dėmesį į vietas (bunkerių duobės, mūšių vietos, žūties vietos, gimtosios sodybos, ryšių punktai, miško stovyklos, archyvų paslėpimo vietos), vaizdinius šaltinius (nuotraukos, partizanų dokumentai, jų daiktai).

Galinčius pasidalyti informacija ji kviečia rašyti el. paštu rugilegrendaite@gmail.com arba skambinti tel. 8 647 42585.

UŽ inf.

Prisiminimai sugulė į knygą

Atkelta iš 7 p.

Jos leidimą parėmė Vilniaus universiteto akademinio choro absolventai, Prano Sližio labdaros paramos fondas bei kiti rėmėjai.

Norintieji turėti šį leidinį atminčiai, turėtų kreiptis į R. Ališauskaitę.

Atvykęs į Vilnių, 1945 m. dirbo universiteto studentų choro chormeisteriu, Arkikatedros bazilikos vargonininku, 1948 m. baigė Vilniaus konservatorijos Konrado Kavecko vargonų klasę.

1948–1975 m. ėjo Vilniaus valstybinio universiteto akademinio mišriojo choro meno vadovo ir dirigento pareigas. Chore paruoštas didelis ir įvairus kūrinių repertuaras, surengta apie 600 koncertų Lietuvos miestuose ir miesteliuose, dainuota Latvijoje, Estijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje, Rusijoje, Lenkijoje ir Čekoslovakijoje, dalyvauta respublikinėse ir Baltijos respublikų studentų dainų šventėse „Gaudeamus“, konkursuose laimėta pirmųjų ir kitų prizinių vietų.

Suvienijo amatai ir bendrystė

Atkelta iš 7 p.

Kaimo bendruomenės pirmininkė Aldona Medonienė džiaugėsi, kad projekto rezultatai pranoko lūkesčius, o dirbtuvėse vyko ir kūrybinis procesas, ir bendravimas.

Laikinai einanti Veprių seniūnės pareigas Dalė Radzevičienė pasveikino su puikia paroda, aktyvi projekto dalyvė Rasa Šimonienė pažymėjo, kad darbas su moliu buvo puiki terapijos priemonė, padėjusi turiningai leisti laisvalaikį. Keramikos dirbtuvių vadovė L. Žentelienė džiaugėsi, kad visi, dalyvavusieji projekte, buvo aktyvūs, nuoširdūs, todėl ir darbai labai gražūs.

Šiam projektui finansinę paramą skyrė Ukmergės rajono savivaldybė, o apie jį informavo Veprių bibliotekininkė Alma Aleknavičienė.

UŽ inf.

Ukmergės kraštotyros muziejus nuolat pildo savo fotografijų fondus ir prašo ukmergiškių pasidalyti įvairaus laikmečio nuotraukomis, kuriose matyti Ukmergės kareivinės.

Kūrė neįprastas knygas

Mokytoja Irutė Kiseliova (kairėje) ir teatro režisierė Natalija Kovarskienė su mokiniais kūrė ritinines knygas.
Jolantos Žvirblytės nuotr.

Vilma RABAZAUSKIENĖ
Dukstynos pagrindinės mokyklos mokytoja

Miriorama – tai specialioje dėžėje rankenėle sukama panorama, tarsi senoviško televizoriaus prototipas. Graikiškai „myrias“ iš pradžių reiškė kortų, kurias buvo galima sudėlioti įvairia tvarka, formuojant vis naujus paveikslėlius, rinkinį. Vėliau šiuo žodžiu imta vadinti ir vizualių efektų, skirtų publikai pralinksminti ir informacijai perteikti, seka. Dar vėliau mirioramomis pradėtos vadinti judančios panoramos. Europoje jos išpopuliarėjo XIX amžiuje.

Dukstynos pagrindinės mokyklos pradinukai apie tai sužinojo Vlado Šlaito viešojoje bibliotekoje, kur Vaikų literatūros skyrius kartu su VšĮ „Katino Murklio teatru“ įgyvendino edukacinę programą „Mirioramos teatras. Istorijas kuriame kartu“.

Teatro režisierė Natalija Kovarskienė pasirinko tris vaikų literatūros kūrinius: Kęstučio Kasparavičiaus „Braškių diena“, Mariaus Marcinkevičiaus ir Aušros Kiudulaitės „Draugystė ant straublio galo“ ir švedų autorių Jujja Wieslander ir Sven Nordqvist istoriją „Mamulės Mū ir Varnos Kalėdos“.

Režisierė pasakojo mirioramos atsiradimo istoriją, aiškino veikimo principą, darbo eigą, o Meno mokyklos dailės mokytoja Irutė Kiseliova iliustravimo subtilybes.

Pradinukai piešė, aplikavo knygos veikėjus, kūrė scenas, užrašė jų dialogus. Buvo čia ir scenos darbininkai – juk kiekvienam norėjosi pasukti savo „filmą“, buvo ir kompozitorius, kuris čia pat gyvai improvizavo, dailininkai, aktoriai...

Kiekviena sukurta ritininė knyga buvo vyniojama ir dedama į tą stebuklingą dėžutę. Tai, kas buvo tik piešiniai, dabar, pasukus rankenėlę, įgavo gyvybės.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS